



Науково-практичний
круглий стіл

**Сучасні виклики для
міграційної політики:
правові, освітні та історичні
аспекти**



Co-funded by
the European Union

Суми 2023

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ МІГРАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ:
ПРАВОВІ, ОСВІТНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ**

Матеріали
науково-практичного круглого столу
(Суми, 24 червня 2023 року)

Суми
Сумський державний університет
2023

Редакційна колегія:

В. М. Завгородня, кандидат юридичних наук, доцент;
А. М. Куліш, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;
А. В. Гончаренко, кандидат історичних наук, доцент;
М. В. Плотнікова, кандидат юридичних наук, доцент
А. С. Славко, кандидат юридичних наук;
А. Л. Чернявський, кандидат юридичних наук, доцент;
О. А. Швагер, кандидат юридичних наук

Видання рекомендоване до друку рішенням вченої ради
Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 2 від 7 вересня 2023 року)

С 91	Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти : матеріали науково-практичного круглого столу, Суми, 24 червня 2023 р. / ред. колегія: В. М. Завгородня, А. М. Куліш та ін. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 70 с.
------	--

До збірника ввійшли наукові статті та повідомлення викладачів, студентів, учених та аспірантів ЗВО і наукових установ, викладачів закладів вищої та фахової передвищої освіти, вчителів шкіл, виголошені під час проведення науково-практичного круглого столу «Сучасні виклики для міграційної політики: правові, освітні та історичні аспекти», присвяченого актуальним питанням європейської міграційної політики, історії та права і проведеного в межах реалізації освітнього проєкту «101098859-EU4Migration-ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH-UA-IBA / ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку» напрямку «Жан Моне» програми Еразмус +».

Позиція організаційного комітету не завжди збігається з міркуваннями, висловленими учасниками. В збірнику збережено авторські орфографію, пунктуацію та стилістику. Відповідають за достовірність даних та додержання принципів академічної доброчесності учасники науково-практичного круглого столу.



The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

ЗМІСТ

<i>Бичай Р. Р.</i> ДЕРЖАВНА МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ	4
<i>Drakokhrust T. V., Parashchuk V. I.</i> LEGAL STATUS OF CITIZENS WHO WERE DISPALED WITHIN THE TERRITORY OF UKRAINE DURING THE WAR: THREATS AND CHALLENGES. 7	
<i>Гончаренко А. В.</i> МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА ФРАНЦІЇ ПІД ЧАС «КРИЗИ БІЖЕНЦІВ» 2015–2017 РР.	10
<i>Гуляєва Л. П.</i> ПІДПРИЄМНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК- ВИМУШЕНИХ МІГРАНТОК В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ	13
<i>Дегтярьов С. І.</i> УКРАЇНЦІ-МІГРАНТИ У КРАЇНАХ ПІВНІЧНОЇ ТА ПІВДЕННОЇ АМЕРИКИ: ДОСВІД САМООРГАНІЗАЦІЇ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)	17
<i>Завгородня В. М.</i> РОЛЬ РІШЕННЯ ЄСПЛ У СПРАВІ «СЗУРОВЕЦ ПРОТИ УГОРЩИНИ» У ФОРМУВАННІ МЕДІА-ПОЛІТИКИ ЩОДО ПРОБЛЕМ МІГРАЦІЇ	20
<i>Качур В. О.</i> ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ ПІДХОДИ У ДОСЛІДЖЕННІ ТЕОРІЇ МІГРАЦІЇ	23
<i>Корнева Т. В.</i> ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ ПОСЛІДОВНОГО ВІДНОВЛЕННЯ І ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ. 25	
<i>Кузьмін Д. В., Весперіс С. З.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ МІГРАНТІВ ПРИ ОТРИМАННІ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ	28
<i>Lukianets-Shakhova V. S.</i> CURRENT CHALLENGES TO EU MIGRATION POLICY	31
<i>Лук'янихіна О. А.</i> ВИКЛИКИ МІГРАЦІЇ ТА МОЖЛИВОСТІ ПРОГРАМ ОСВІТНІХ ОБМІНІВ ЄС	34
<i>Міщенко М. В.</i> ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ СУЧАСНОЇ МІГРАЦІЇ З УКРАЇНИ ДО ЄС	38
<i>Протсавицька Л. С.</i> ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНІ ОСОБИ ТА ЗАХИСТ ЇХ ПРАВ В УКРАЇНІ	42
<i>Рассохіна А. М.</i> МЕДІЙНИЙ ПОРТРЕТ УКРАЇНСЬКИХ БІЖЕНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД.....	44
<i>Сіньова Л. М.</i> ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ	48
<i>Славко А. С.</i> ПОНЯТТЯ «СЕРЬОЗНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ЗАГРОЗИ» В МІГРАЦІЙНОМУ ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	51
<i>Славко О. О.</i> ПРАВО ВПО НА ОСВІТУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ.....	54
<i>Товстий В. О.</i> ІМПЕРСЬКИЙ НАРАТИВ У СЕРЕДОВИЩІ СУЧАСНОЇ РОСІЙСЬКОЇ ЕМІГРАЦІЇ.....	56
<i>Швагер О. А.</i> ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЗМІСТУ ПОНЯТТЯ «ВИМУШЕНА МІГРАЦІЯ»	60
<i>Тодоров І. Я.</i> ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ МІГРАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	62
<i>Циватий В. Г.</i> КОНЦЕПТ «МІГРАЦІЯ» І МІГРАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В МОНДІАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ ХХІ СТОЛІТТЯ: ІСТОРИЧНИЙ, ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНИЙ І МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ	65

10. Henley J. EU leaders denounce 'possible genocide' in Ukraine as Russia issues denials. *The Guardian*. 2022. URL: <https://www.telegraph.co.uk/news/2022/02/26/vladimir-putins-monstrous-invasion-attack-civilisation> (дата звернення 25.05.2023)
11. The Guardian view on Ukraine's refugees: Britain's grudging welcome. *The Guardian*. 2022. URL :<https://www.theguardian.com/commentisfree/2022/mar/31/the-guardian-view-on-ukraines-refugees-britains-grudging-welcome> (дата звернення 23.05.2023)
12. UK visa rule leaving refugees stranded in war-torn Ukraine, say charities. *The Guardian*. 2022. URL :<https://www.theguardian.com/world/2022/mar/28/uk-visa-rule-is-leaving-refugees-stranded-in-war-torn-ukraine-say-charities> (дата звернення 21.05.2023)
13. Most Britons think housing Ukrainian refugees is a good thing, study shows. *The Guardian*. 2023. URL:<https://www.theguardian.com/world/2023/mar/12/most-britons-think-housing-ukrainian-refugees-is-a-good-thing-study-shows> (дата звернення 23.05.2023)
14. Tryl L. With Ukraine's refugees, a cautious approach will keep the British public on side. *More in Common*. 2022. URL:<https://www.moreincommon.org.uk/blog/with-ukraine-s-refugees-a-cautious-approach-will-keep-the-british-public-on-side> (дата звернення 27.05.2023)
15. Hundreds of Ukrainian refugees left homeless in England, data shows. *The Guardian*. 2022. URL: <https://www.theguardian.com/world/2022/jun/16/hundreds-of-ukrainian-refugees-left-homeless-in-england-data-shows> (дата звернення 22.05.2023)
16. McCann, K., M. Sienkiewicz and M. Zard. The role of media narratives in shaping public opinion toward refugees: A comparative analysis. *Migration Research Series, N° 72. International Organization for Migration*. 2023. <https://publications.iom.int/system/files/pdf/MRS-72.pdf> (дата звернення 20.05.2023)

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

Сіньова Л.М.

*кандидатка юридичних наук, доцентка,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало викликом для нашої країни, яка зазнає величезних людських, матеріальних, культурних та моральних втрат. На сьогодні в Україні офіційно зареєстровано 4 867 106 ВПО, а за міжнародними оцінками кількість внутрішніх переселенців перевищує 7 мільйонів громадян. Ще понад 4 мільйони осіб зареєструвалися для отримання тимчасового захисту у Європі.

Внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру.

Проблема історичного розвитку сучасної країни в умовах збройного конфлікту та захисту прав внутрішньо переміщених осіб є одним із пріоритетних напрямів досліджень у вітчизняній науці. Аналіз наукових досліджень та законодавства України й інших держав надав можливість констатувати про використання різних термінів (внутрішній мігрант, вимушені переселенці та ін.), що мають, як правило,

тотожне значення, однак у контексті євроінтеграції та необхідності гармонізації законодавства України з міжнародними стандартами доцільним є використання саме поняття «внутрішньо переміщені особи» (internally displaced persons), яке є єдиною загально визнаною категорією у міжнародному праві [1, с. 173].

Як наголошує голова Служби Уповноваженого з питань ВПО міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України Микола Кужельний «Україна зіштовхнулася з таким великим переміщенням людей, якого не знала Європа ще з часів Другої світової війни. За різними оцінками майже третина України знаходиться в стані переміщення. До того ж ці переміщення відбуваються хаотично, люди можуть переїхати в одне місце, потім вимушені їхати в інше. Міністерство реінтеграції працює постійно з партнерами, з громадськими організаціями над удосконаленням законодавства і нормативної бази. Одна з важливих задач - поновити доступ до реєстрів та сприяти, щоб люди могли отримувати адміністративні послуги і допомоги вчасно» [2].

Слід наголосити, що на початку війни Урядом були прийняті нормативно-правові акти щодо соціальної підтримки тимчасово переміщених, безробітних та ін. Тому важливо в умовах воєнного стану забезпечувати належне та своєчасне виконання місцевих бюджетів. Для забезпечення ефективного функціонування бюджетної сфери у період дії воєнного стану Офіс Президента України, Уряд, Верховна Рада України, РНБО та інші центральні органи виконавчої влади приймають низку швидких, ефективних та оперативних рішень [3, с. 200-201].

Інститути громадянського суспільства як суб'єкти забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб повинні демонструвати реальні результати із забезпечення законних інтересів ВПО, які на сьогодні складають одну із самих незахищених верств населення та є предметом особливої уваги з боку держави та міжнародних організацій. Інститути громадянського суспільства разом із ВПО мають виробляти цілі та досягати їх – або безпосередньо спільними зусиллями, або у діалозі з державою, іншими громадськими структурами, бізнесом. Людина є найвищою цінністю, тому вся діяльність таких організацій має бути спрямована на захист прав внутрішньо переміщених осіб, розвиток їхніх ініціатив, надання різного виду допомоги [4, с. 155-156]. Слід наголосити, що Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод є міжнародною угодою, відповідно до якої держави-учасниці Ради Європи зобов'язались забезпечити основні права всім громадянам, яка передбачає систему контролю за імплементацією прав людини (положень щодо них) на національному рівні. Таким чином, росія спричинила серйозні погіршення ситуації з правами людини на всій території країни та порушила всі норми міжнародного гуманітарного права [3, с. 198].

Правовий статус внутрішньо переміщених осіб – це сукупність прав, свобод і обов'язків внутрішньо переміщених осіб (громадян, іноземців, осіб без громадянства), закріплених у міжнародних актах та національному законодавстві й гарантованих органами публічної влади та іншими суб'єктами права. Від змісту правового статусу безпосередньо залежать соціально-правові можливості внутрішньо переміщених осіб [5, с. 178].

Постановою КМ України № 740 від 28 червня 2022 року «Деякі питання захисту прав депортованих та внутрішньо переміщених осіб» затверджено Положення про Уповноваженого з питань внутрішньо переміщених осіб, де його основним завданням є участь у формуванні та реалізації державної політики з питань внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які покинули своє місце проживання на тимчасово окупованій російською федерацією території України внаслідок збройного конфлікту або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту та/або тимчасової окупації частини території України та виїхали за кордон, сприяння

реалізації їх прав і свобод та створення умов для добровільного повернення таких осіб до покинутого місця проживання або інтеграції за новим місцем проживання.

Постановою КМ України № 332 від 20 березня 2022 року «Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам» було запроваджено надання допомоги на проживання ВПО, у 2022 році з державного бюджету було виділено 52,8 млрд. грн. понад 2,3 млн. ВПО отримали допомогу на проживання.

Постановою КМ України № 214 від 07 березня 2022 року «Деякі питання надання державної соціальної допомоги та пільг на період введення воєнного стану» зазначається, що під час воєнного стану виплата призначених державних допомог та пільг не зупиняється.

Постановою КМ України № 162 від 26 лютого 2022 року «Про особливості виплати та доставки пенсій, грошових допомог на період введення воєнного стану» передбачено альтернативні способи виплати та доставки пенсій, грошової допомоги на період введення воєнного стану на випадок збоїв у роботі будь-якого банку та для ВПО, які отримують пенсію через поштового оператора.

Таким чином, захист внутрішньо переміщених осіб та їхніх прав, а також постачання їм гуманітарної допомоги є першорядним обов'язком держави. Держава має визнавати, формувати, дотримуватися та реалізовувати захист внутрішньо переміщених осіб, належним чином забезпечувати їхнє фінансування, яке передбачене законодавством, відкритого та рівного доступу до інформації про державні пільги та гарантії, механізми їх реалізації, доступу до реалізації права на отримання всіх пільг та гарантій, прозорості та підзвітності діяльності органів державної влади, їх посадових осіб у сфері соціального забезпечення даної категорії осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Наливайко Л., Ісаєва Н. Поняття «внутрішньо переміщена особа» у національному та зарубіжному законодавстві: теоретико-правовий аспект Міжнародно-правова оцінка російської воєнної агресії в Україні та захист фундаментальних прав людини: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16 липня 2022 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Асоціація українських правників. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. с. 343

2. Онлайн-презентація посібника корисної інформації для переселенців "Захист прав внутрішньо переміщених осіб: 2022 рік. Нові виклики — нові рішення" URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3612125-zahist-prav-vnutrisno-peremisenih-osib-2022-rik-novi-vikliki-novi-risenna.html>

3. Сіньова Л.М. Деякі новації законодавства про захист прав людини в умовах війни Міжнародно-правова оцінка російської воєнної агресії в Україні та захист фундаментальних прав людини: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16 липня 2022 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Асоціація українських правників. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. с. 343

4. Кошляк Н. Роль інститутів громадянського суспільства у забезпеченні прав внутрішньо переміщених осіб: концептуалізація проблеми Міжнародно-правова оцінка російської воєнної агресії в Україні та захист фундаментальних прав людини: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16 липня 2022 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Асоціація українських правників. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. с. 343

5. Наливайко Л., Коршун А. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в умовах воєнного стану: доктринальний аспект Міжнародно-правова оцінка російської воєнної агресії в Україні та захист фундаментальних прав людини: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 16 липня 2022 р.) / Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Асоціація українських правників. Київ: «Видавництво Людмила», 2022. с. 343

ПОНЯТТЯ «СЕРЙОЗНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ЗАГРОЗИ» В МІГРАЦІЙНОМУ ПРАВІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ⁴

Славко А.С.

*кандидатка юридичних наук
Сумський державний університет*

Міжнародне право прав людини накладає на держави певні зобов'язання, у тому числі - стосовно поводження з біженцями та мігрантами загалом. Наприклад, як наголошують дослідники, незалежно від сфери правового регулювання, у разі екстрадиції особи до іншої держави Україна бере на себе зобов'язання дотримуватися основних її прав і законних інтересів, що гарантовані Конвенцією про захист прав людини й основоположних свобод [1]. При цьому, основними видами порушення прав людини у рамках екстрадиції можуть вважатися застосування смертної кари, ризик катування, нелюдського, та такого, що принижує гідність, поводження чи покарання чи грубе порушення права на справедливий суд.

Оцінка ризику неналежного поводження з особою, однак, має здійснюватися не лише у рамках екстрадиційних проваджень, а і під час інших проваджень, пов'язаних з висилкою чи видворенням мігрантів з території певної держави, надання їм статусу біженців чи осіб, які потребують захисту тощо. Європейський Союз не є винятком і встановлює правила, спрямовані на уніфікацію відповідних стандартів і правил, зокрема – стосовно оцінки загроз, які існують у державі походження мігранта.

Зокрема, Директива 2011/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 грудня 2011 року про стандарти кваліфікації громадян третіх країн або осіб без громадянства як бенефіціарів міжнародного захисту, єдиного статусу для біженців або осіб, які мають право на додатковий захист, а також щодо змісту наданої охорони передбачає, що «необхідно запровадити єдині критерії, на підставі яких шукачі міжнародного захисту визнаються такими, що мають право на додатковий захист. Ці критерії мають бути виведені з міжнародних зобов'язань згідно з інструментами прав людини та практикою, яка існує в державах-членах» (§ 35). При цьому, ризики, яким загалом піддається населення країни або частина населення, як правило, самі по собі не створюють індивідуальної загрози, яка б кваліфікувалася як серйозна шкода (§ 36) [2].

Частина 3 статті 4 цієї ж Директиви встановлює які саме обставини мають бути врахованими у ситуації, коли розглядається заява особи про надання статусу біженця чи особи, яка потребує додаткового захисту. Загалом, Директива передбачає, що розгляд заяви про міжнародний захист здійснюється на індивідуальній основі та включає в себе врахування:

⁴ Дослідження проведено на виконання міжнародного проекту в сфері освіти «Міграційна політика та право ЄС у контексті цілей сталого розвитку (101098859)» (спільний проект СумДУ, Еразмус+ Жан Моне Фонду та Виконавчого агентства з питань освіти та культури за підтримки ЄС). Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальність за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.